

KLEMENSITS Péter

A JÁVA-TENGERI CSATA A JAPÁN HADITENGERÉSZET DÖNTŐ GYŐZELME A SZÖVETSÉGESEK FELETT (1. RÉSZ)

THE BATTLE OF THE JAVA SEA DECISIVE VICTORY OVER THE ALLIES BY THE JAPANESE NAVY (PART 1.)

A Pearl Harbor elleni japán támadás 1941. december 7-én a II. világháború kezdetét jelentette a Távols-kele-ten. 1942 februárjában Szingapúr eleste után a japán csapatok Burmában illetve Indonéziában folytatták előretörésüket. Az amerikai, brit, holland és ausztrál erők 1941. február 27-e és március 1-je között a világháború egyik legnagyobb tengeri csatájában — Jáva partjainál — próbálták útját állni a japán terjeszkedésnek, de a túlerőben lévő ellenségtől megsemmisítő vereséget szenvedtek.

A szerző célja, hogy a dolgozat első részében elemezve a hadviselő felek stratégiáját és a kialakult erőviszonyokat bemutassa mindazokat a körülményeket, amelyek elvezettek az összecsapáshoz. A stratégiai helyzet változása 1941. december és 1942. február folyamán, a japán túlerő, valamint a szövetséges főparancsnokság döntései, már előrevetítették az ABDA¹ erők végzetét a döntő ütközet előtt.

The Japanese attack against Pearl Harbor on 7. December 1941 can be considered as the start of the Second World War in the Far East. In February after the fall of Singapore the Japanese troops gained ground in Burma and on the Dutch East Indies. Between 27th February and the 1st of March 1942 in one of the Greatest Naval Battles of the World War the American, British, Dutch and Australian forces tried to block the way of the Japanese expansion near the coasts of Java, but they were seriously defeated by the overwhelming forces of the enemy.

The author's aim in the first part of the paper by examining the strategy of the belligerents and the balances of forces to present the conditions resulted in the battle. The rapid changes in the strategically situation between December 1941 and February 1942 the numerical superiority of the Japanese and the decisions of the Allied Supreme Command already determined the fate of the ABDA forces long before the battle.

ELŐZMÉNYEK

1942. február 27-én a Jáva-tengeren vívott ütközetben a japán flotta súlyos vereséget mért a szövetségesekre, majd március 1-jéig a további harci érintkezések során (pl. Szunda-szoros) szinte teljesen megsemmisítette a négy nemzet alkotta koalíció Délkelet-Ázsiában állomásozó tengeri haderejét. Habár a későbbi nagy ütközetektől (Korall-tenger, Midway) eltérően repülőgép-hordozókat nem alkalmazták a hadműveletek során, valamint a bombázó illetve torpedóvető repülőgépeknek is csupán epizódszerep jutott. A csata jelentős figyelmet érdemel már csak azon egyszerű oknál fogva is, hogy az I. világháborús jütlandi csata óta egészen az 1944-es Leyte-öbölbeli ütközetig a legnagyobb felszíni hajókkal vívott összecsapásnak számított.

Azt sem szabad elfelednünk, hogy a brit, amerikai, holland flotta az utóbbi nemzet irányítása alatt vett részt a harcokban, így végül Karel W. F. M. Doorman tengernagy az egység parancsnoka is hősi halált halt.

A szövetségesek vereségének következményeként a japánok könnyedén foglalhatták el Jáva szigetét, továbbá készülhettek a csendes-óceáni szigetvilág illetve Ausztrália felé történő további terjeszkedésre is.

¹ Az amerikai, brit, holland és ausztrál erők közös főparancsnoksága (1942. január 4. – február 25.)

Ebben a dolgozatban elsősorban azt próbáljuk megvizsgálni, hogy milyen körülmények vezettek el 1942. február végén a szövetségesek megsemmisítő tengeri vereségéhez, valamint megkíséreljük feltárni a hadműveletek pontos hátterét, illetve megvilágítani a résztvevők céljait, lehetőségeit. A mű első részében többnyire az előzményeket ismerhetjük meg, míg a hadműveletek leírását a dolgozat második része tartalmazza. Ehhez elsősorban brit, amerikai és holland forrásokra kell támaszkodnunk, de a hadműveletek bemutatásakor már a japán fél szemszögéből is megismerhetjük az eseményeket.

Ahhoz, hogy világosan lássuk a történetek hátterét, röviden át kell tekintenünk a főbb eseményeket — 1941. december 7-étől 1942 februárjáig — amikortól is a hadműveletek már közvetlenül elvezetnek bennünket a Jáva-tengeri csatán keresztül egészen 1942 márciusáig, Japán győzelmének kiterjesztéséig.

Meg kell jegyezni, hogy a dolgozat elsősorban a haditengerészeti eseményekre koncentrál, így a szárazföldi hadműveletekről csak annyi szó esik, amennyit a téma szükségképpen megkíván. Bár a brit, holland és amerikai katonai együttműködés részletes ismertetést kíván, az ABDA-parancsnokság történetének valamint a politikai kapcsolatoknak a teljes körű elemzésére a tanulmány már csak terjedelménél fogva sem vállalkozhat.

Nem mellékes, hogy az ázsiai események hadászatiilag szoros kapcsolatban voltak az atlanti-óceáni és földközi-tengeri hadműveletekkel. Kijelenthetjük, hogy 1941–42 fordulóján nagy nyomás nehezedett a brit haditengerészetre, hiszen egyrészt az Atlanti-óceánon a német tengeralattjárók komoly fenyegetést jelentettek a szövetséges konvojokra nézve, másrészt az afrikai hadszíntér utánpótlását is mindenáron biztosítani kellett. Az Egyesült Államoknak szintén kötelezettségeket jelentett az atlanti-óceáni csata, Pearl Harbor után pedig időre volt szüksége egy ütőképessé flotta létrehozására a Csendes-óceánon. A holland Kelet-Indiák szárazföldi illetve légi haderejének megerősítése úgyszintén nem ígérkezett könnyű feladatnak az említett nagyhatalmak számára, ugyanis Észak-Afrikában és a Távol-Kelet egész térségében súlyos védekező harcokat folytattak a tengelyerők ellenében. Továbbá, mivel Hollandia német megszállás alatt állt, az anyaország semmiféle támogatással nem tudott szolgálni a holland kelet-indiai gyarmatoknak.

Mielőtt a dolgozat fő témájára rátérnénk, néhány mondatban szólnunk kell a rendelkezésre álló forrásokról is. Az eredeti források közül a katonai vezetők illetve a politikai vezetés közti üzenetváltások bírnak nagy jelentőséggel, valamint a főparancsnokságok hadinaplói és természetesen az általuk kibocsátott parancsok, javaslatok, stb. Hadműveleti szinten a Doorman tengernagynak küldött helyzetjelentések valamint az egyes hajónaplók illetve parancsnoki jelentések szolgálnak tanulsággal az eseményekről.

A szakirodalmat tekintve a brit hivatalos hadtörténetírás keretében megjelent S. Woodburn Kirby által szerkesztett *Háború Japán ellen* című könyv első kötete szolgál a legrészletesebb információkkal a hadműveletekről, illetve a hadviselő felek erejéről, terveiről. Az ausztrál szerzők közül pedig a Gill G. Hermon által szerkesztett mű érdemel mindenképp említést.²

Természetesen a tengeri hadműveletekről hasznos összefoglalást nyújt Roskill kapitány, a *Haditengerészet a háborúban 1939-1942.* című könyve.³ Az emlékiratok közül Churchill a *Sors fordulópontja*, valamint Conrad Helfrich tengernagy művei számítanak nélkülözhetetlennek.⁴ Japán oldalról elsősorban a résztvevők visszaemlékezéseit emelhetjük ki (pl. Hara Tameichi).⁵

Meg kell említeni, hogy napjainkban számos értékes forrást és memoárt már az interneten keresztül is elérhetünk, de a szakirodalmat tekintve alapvetően a Hadtörténeti Könyvtár állományára vagyunk ráutalva.

A SZÖVETSÉGESEK ÉS A JAPÁN INVÁZIÓ 1941. DECEMBER – 1942. FEBRUÁR

1941. december 7-én a japán támadás súlyos pusztítást végzett a Pearl Harbor-ban állomásozó amerikai csatahajók között. Ezzel egyidejűleg a japánok Malajziában is elkezdték hadműveleteiket a britek ellen. A brit kormány úgy vélte, hogy a Prince of Wales csatahajó és a Repulse csatacirkáló elküldésével Japánt elriaszthatja a hadba lépéstől, valamint megteremtené az alapját egy erős távol-keleti flotta létrehozásának. Mivel megfelelő légi fede-

---

² S. Woodburn Kirby: *The War Against Japan.*, Vol 2. London 1958. Továbbiakban Kirby, Gill G. Hermon: *Official Histories – Second World War; Royal Australian Navy*, Vol. 1. Australian War Memorial. 1957. Továbbiakban: Hermon

³ S. W. Roskill: *The Navy at War 1939-1945.* Collins, London, 1960. Továbbiakban: Roskill

⁴ Winston Churchill: *The second world war*, Vol 4. *The Hinge of Fate*, Houghton & Mifflin Company, Boston 1950. Továbbiakban: Churchill és C.E.L. Helfrich: *Memories*

⁵ Hara Tameichi: *Japanese Destroyer Captain*, New York & Toronto, Ballantine Books, 1961.

zetet nem tudtak biztosítani a hajók számára, a két hadihajó hamarosan hullámsírba merült a japán bombázó és torpedóvető repülőgépeknek köszönhetően.⁶

A kialakult helyzetet híven tükrözi a brit miniszterelnök megállapítása: „*A Pearl Harbor elleni támadást túlélő amerikai és most Kaliforniába visszarendelt hajókon kívül a Csendes- és Indiai-óceánon nem volt egyetlen brit vagy amerikai csatahajó sem.*”⁷ A brit hadsereg vezérkari főnöke, Sir Alan Brook tábornagy megfogalmazása szerint „*Ez azt jelenti, hogy Afrikától keletre Amerikáig az Indiai- és Csendes-óceánon elvesztettük a tengerek feletti ellenőrzést.*”⁸

Meg kell említeni, hogy ekkor az amerikai Ázsiai flotta a Fülöp-szigeteken csupán három cirkálóval, 13 rombolóval és 29 tengeralattjáróval rendelkezett, csakúgy, mint a hollandok, akiknek három cirkálójuk, hét rombolójuk továbbá 13 tengeralattjárójuk állomásozott a Kelet-Indiákon. A briteknek a két csatahajó elvesztése után szintén csak könnyű tengeri egységeik maradtak a térségben, így a szövetségesek kilátásait a jövőre nézve már nagyban meghatározták kezdeti gyengeségük.⁹

A japánok számbeli fölényét a következő adatok pontosan érzékeltetik: 1941. december 8-án a japán egyesített flotta tíz csatahajóval, hat repülőgép-hordozóval, négy könnyű hordozóval, 18 nehéz és 20 könnyű cirkálóval, 120 rombolóval valamint 65 tengeralattjáróval rendelkezett.¹⁰

A háború kitörésekor a brit, amerikai, holland erők — mivel közös stratégiai tervvel nem rendelkeztek — mind-egyikük a saját tervei alapján próbálta megszervezni tengeri egységeik hadműveleteit a japánokkal szemben. December 8-a után a britek a keleti flotta parancsnokságát Colombora helyezték át, míg az amerikai ázsiai flotta Surabaya-ra vonult vissza. Eközben a hollandok már Jáva és Szumátra védelmét fontolgatták.¹¹

Mivel a Fülöp-szigeteken és a Maláj félszigeten a katonai helyzet a japánok gyors előretörése miatt folyamatosan romlott, a szövetségesek is ráébredtek, hogy égető szükség van egy egységes parancsnokság felállítására. Ezért 1942. január 4-én — Jáva központtal — megalakult az ABDA, az amerikai, brit, holland és ausztrál erők közös főparancsnoksága Sir Archibald Wavell brit tábornok vezetésével. Bár a szárazföldi csapatokat holland tábornok irányította, a haditengerészet élére Thomas C. Hart amerikai tengernagy, az ázsiai flotta korábbi parancsnoka került. Az egységes parancsnokság valójában azonban csak papíron létezett. A problémáról Hart tengernagy így vélekedett: „*Az ABDA parancsnokság egy nagyon bonyolult parancsnokság volt magába foglalva négy hadsereget, négy haditengerészetet és hat repülési szervezetet. Ennek következményeként sokat kellett foglalatostkodni a főparancsnokság megszervezésével és felszerelésével, ehhez pedig időre volt szükség. Egy előrenyomuló ellenséggel szemben pedig nincs idő.*” A parancsnokság hatékonyságáról pedig így vélekedett: „*Sohasem értünk el olyan feltételeket, amelyek között bizonyos lett volna, hogy az információk és direktívák azonnali továbbítása megtörténik.*”¹²

Ezen kívül a nyelvi különbségek további problémát jelentettek, hiszen ezeken a területeken a holland nyelv számított elsődlegesnek szemben az angollal. Az egyes nemzetek eltérő hozzáállása a japán terjeszkedéshez pedig már a hadműveletek sikeres összehangolását is veszélyeztette, illetve lehetetlenné tette az egységes stratégia kialakítását. Szingapúr egyre nehezebb helyzete, és a malájföldi harcok miatt a britek elsősorban — amint azt a hadműveleti naplók is bizonyítják — a csapatok behajózásában voltak érdekeltek, míg a hollandok saját kereskedelmi konvojaik védelmét tartották elsődlegesnek.¹³

Természetesen a hadszínterek megerősítése az ABDA egyik legfontosabb feladatának tekinthető, és ezt részben sikeresen teljesítette is, hiszen február 8-áig közel 45 ezer katonát szállítottak Malajziába.¹⁴

⁶ A fenti eseményekről részletesen tájékoztat Richard Hough: *The Hunting of Force Z*, London 1966.

⁷ Churchill: *The Second World War*, Vol. 3, the Grand Alliance. Houghton & Mifflin Company, London, p. 620.

⁸ Ronald Spector: *Eagle against the Sun, the American War with Japan*, Navas Institute Press. 1985. 128. o. Továbbiakban: Spector

⁹ Roskill -pp.176-180.

¹⁰ Kirby -p.491.

¹¹ www.ibiblio.org/hyperwar/AAF/USSBS/PTO-Campaigns/USSBS-PTO-3.html Továbbiakban: Ibiblio.AAF

¹² www.ibiblio.org/hyperwar/USN/USN-CN-Java/USN-CN-JavaSea-12.html Továbbiakban Ibiblio.USN

¹³ U.o.

¹⁴ Roskill -p.181.

Azonban a légierő helyzete továbbra sem javult, hiszen a számokat tekintve papíron elégségesnek vélt szövetséges légierő már a hadművelet kezdetén olyan súlyos veszteséget szenvedett, amely technikai problémákkal kiegészülve alkalmatlanná tette arra, hogy a légi főlányt kivívja az ellenséggel szemben. A malajziai és fülöp-szigeteki harcok miatt a holland Kelet-Indiák számára nem sikerült további légi erősítést szerezni, amely pedig (ahogy azt a Prince of Wales és a Repulse esete is megmutatta) a flotta műveleteihez nélkülözhetetlen volt.

A rombolók és cirkálók felhasználása konvoj kíséretre sem segítette egy ütőképes flotta felállítását, amellyel kedvező esetben eredményesen lehetett volna fellépni a japánokkal szemben.¹⁵ Összességében tehát az ABDA megalakulása a szövetségesek együttműködésén nem sokat változtatott, az egyes nemzetek haditengerészetének vezetéséért továbbra is a nemzeti parancsnokok maradtak felelősek.

Wavell tábornok január 10-én érkezett meg Bandungba — új főparancsnokságára — ahol már egyre súlyosabb hadi helyzettel kellett szembenéznie. Malajzia nagy része az ellenség kezében volt, a japán 25. hadsereg már Szingapúrt, a bevehetetlennek vélt erődöt fenyegette. A Fülöp-szigeteken MacArthur tábornok amerikai hadereje elkeseredetten védekezett a túlerő ellen, de erősítés hiányában sok jóra nem számíthatott. Ezalatt a japánok megszerezték Borneó és Celebesz kulcsfontosságú olajlelőhelyeit, és közvetlen fenyegetést gyakoroltak Jávára valamint Szumátrára.¹⁶

A japán főparancsnokság báró Teraucsi tábornagy a déli hadseregek parancsnokának javaslatára az eddigi sikerek fényében időközben előbbre hozta a Kelet-Indiák elfoglalását célzó hadművelet megindítását, amely egyúttal azt is jelentette, hogy a szövetségesek az erők koncentrálására, illetve további erősítések átcsoportosítására még kevesebb idővel gazdálkodhattak.

Mindazonáltal számos magas rangú tiszt az ABDA főparancsnokságán optimizmussal tekintett a fejleményekre, ők továbbra is bíztak abban, hogy a japán hódításnak rövid úton gátat lehet szabni. A britek szilárdan hitték, hogy Szingapúrt és Burmát képesek lesznek megtartani, a hollandok pedig Conrad E. H. Helfrich altengernagy a Kelet-Indiákon állomásozó holland haditengerészet főparancsnokának vezetésével abban bíztak, hogy a flotta komoly eredményeket érhet el a japán inváziós konvojok ellenében. Hart tengernagy azonban egyáltalán nem osztozott az általános optimizmusban, hiszen a rendelkezésre álló erőforrások elégtelensége a flotta számára nem sok jót ígért. Véleménye szerint a japán légtéruralom következtében a felszíni hajóknak folyamatosan az ellenséges felderítő gépek illetve bombázók látókörében kellene a hadműveletet folytatni, ez pedig egyáltalán nem tekinthető ideális körülménynek. Az admirális igazát — mint látni fogjuk — a további események teljes mértékben bizonyították.¹⁷

A japán győzelmek hátterében alapvetően a haderőnemek kitűnő együttműködése állt, továbbá légierőjük számbeli és minőségi fölénye a szövetségesekkel szemben. Ennek köszönhetően a légi felderítés mindig naprakész információkkal látta el a harcoló egységeket, bombázó alakulataik pedig megbénították a szövetségesek kommunikációját, és halálos fenyegetést jelentettek a flottára nézve. Ez utóbbi tényező a későbbiekben különösen jelentősnek bizonyult.¹⁸

A légierő döntő szerepét a szövetségesek is felismerték, ezért mindent megtettek az erősítések érdekében, de az erők jelentős megnöveléséről szó sem lehetett. A veszteségek viszont egyre nőttek, hiszen a japán légítámadások számos esetben még a földön pusztították el az ABDA gépeit a jelzőrendszerek elégtelensége miatt.¹⁹

Rátérve a haditengerészet helyzetére, megállapíthatjuk, hogy februárra a szövetségesek elvesztettek 16 hajót, így összességében nyolc cirkálóval, 20 rombolóval és 32 tengeralattjáróval rendelkeztek, míg a japánok szinte korlátlan forrásokat tudtak felvonultatni. Ráadásul egyéb problémák is nehezítették Hart tengernagy és Wavell tábornok helyzetét. Az említett területvesztések miatt üzemanyaghiány korlátozta a flotta mozgásait, a felderítőgépek hiánya végett csak homályos információkkal rendelkeztek az ellenség helyzetéről, légi támogatással pedig

---

¹⁵ Ibiblio.USN

¹⁶ Churchill -p.135.

¹⁷ Spector -pp.129-130.

¹⁸ Ibiblio.USN

¹⁹ U.o.

nem számolhattak. A lőszerhiány illetve a karbantartás mellőzése a hajók harcértékét jelentősen csökkentette, ezen kívül a légénység esetében az állandó fáradtság vált meghatározóvá a folyamatos légitámadások következtében.²⁰

Azonban más gondok is jelentkeztek. Az amerikai torpedók tervezései hiányosságok és műszaki hiba következtében nem sok veszélyt jelentettek a japán konvojokra nézve, így gyakorlatilag az amerikai rombolók illetve tengeralattjárók kevés eszközzel járulhattak hozzá a szövetségesek sikeréhez. Ráadásul a légénység tapasztalatlansága és a kiképzés hiánya is rontotta az esélyeket. (December folyamán az ázsiai flotta tengeralattjárói 45 különböző támadás során 96 torpedó felhasználásával mindössze három teherhajó elsüllyesztésére voltak képesek.)²¹

Időközben a Hart majd Helfrich tengernagyok (1942.február 14-étől a szövetséges haditengerészet főparancsnoki tisztét a holland tengernagy látta el.) parancsnoksága alatt működő erők mindent megtettek, hogy a japánok part-raszállási kísérleteit akadályozzák a környező szigetvilágban, többnyire eredménytelenül. Január 23-án négy amerikai romboló Balikpapan szomszédságában elsüllyesztett négy japán csapatszállító hajót, továbbá a rendelkezésre álló öt holland illetve hat amerikai tengeralattjáró tevékenysége is eredményesnek tekinthető. Február elején azonban a japán légierő ismét súlyos veszteségeket okozott a konvojokat elfogni próbáló szövetséges hajórajnak. Kellemetlen vereségnek számított, hogy a Bandung-szorosban egy éjszakai harci érintkezés során két japán romboló visszaverte három holland cirkáló és 12 holland valamint amerikai romboló támadását. Ez az eredmény felhívja a figyelmet a japán haditengerészet sikerének egy újabb összetevőjére, nevezetesen, hogy a japánok hónapokig tartó kiképzés során kitűnően elsajátították az éjszakai harc technikáját, amit azonban az ABDA-erőkről egyáltalán nem lehet elmondani.²²

Február 15-ére a palembangi partraszállás után előrenyomuló japán hadsereg már Dél-Szumátrán szerzett fontos hídfőállást a Jáva elleni invázióhoz, ezzel egyidejűleg pedig Szingapúr elfoglalása is megtörtént.²³

A szövetséges flotta jövőbeli alkalmazása részét képezte a Jáva és Szumátra védelmére kidolgozott stratégiának, ezért szükséges néhány gondolatban áttekinteni a kialakult koncepciót.

Wavell tábornok Szumátra sikeres védelmét elengedhetetlennek tartotta Jáva megtartásához, amint azt a brit miniszterelnöknek írott február 13-i levelében kifejtette: „Ha Dél-Szumátra elveszett, Jáva további védelme valószínűtlenné válik.” Csakhogy a Szumátra védelméhez szükséges erősítések idejében már nem érkezhettek meg, így Wavell tábornok véleménye mely szerint, Dél-Szumátra létfontosságú Jáva sikeres védelméhez, már előrevetítette a holland gyarmatbirodalom központi szigetének jövőjét.²⁴

A főparancsnok álláspontja a haditengerészet alkalmazását illetően szintén a helyzet reménytelenségét bizonyítja. Február 16-án erről így írt: „*Maximum három vagy négy cirkáló és kb. tíz romboló, mint ütőerő. Ha ez felosztásra kerül a sziget két fenyegetett végpontja között túl gyenge bármelyikhez is. Ha koncentráva tartjuk a távolságok következtében nehéz időben elérnie a fenyegetett helyszínt. Akárhogyan is a súlyos légitámadás valószínű*”²⁵

Mivel az ausztrál hadtest Jávára érkezése már késő segítségnek tűnt, Wavell tábornok levonta a megfelelő következtetéseket, amely hű képet fest az uralkodó brit stratégiáról is. A tábornok szerint Burma és Ausztrália megőrzése létfontosságú a Japán elleni háborúban, ezzel szemben Jáva elvesztése nem tekinthető végzetesnek. Tehát: „*Olyan erőfeszítéseket nem kell tenni Jáva megerősítéséért, amelyek veszélyeztetnék Burma és Ausztrália védelmét.*”²⁶

Az amerikaiak és a hollandok beleegyezésével az Egyesített Vezérkar a stratégiát is ennek megfelelően módosította, melynek értelmében újabb erősítéseket már nem küldenek Jávára, de (elsősorban a holland érdekeknek megfelelően) a rendelkezésre álló erőkkel a végsőig védeni kell a szigetet. Az Egyesített Vezérkar utasítása sze-

²⁰ Kirby -p.433.

²¹ Spector -pp.129-130.

²² U.o. -p.132.

²³ Churchill -p.138.

²⁴ U.o. -p.140.

²⁵ U.o.

²⁶ John Connell: Wavell Supreme Commander, Collins, London 1969. -p.172.

rint: „Minden egyes megnyert nap fontos. Csapatokat vagy légierőt bármely nemzetiségű is, nem lehet visszavonni, és nincs megadás.”²⁷ Wavell tábornok pedig egyúttal javasolta az ABDA-parancsnokság felosztatását, ami február 25-én meg is történt.²⁸

Ettől kezdve Jáva védelme holland irányítás alá került, a névleges főparancsnokságot pedig a továbbiakban a főkormányzó látta el. A haditengerészet főparancsnoksága Helfrich tengernagy kezébe került, aki már február 14-én átvette a parancsnokságot Hart tengernagytól némi holland és brit politikai nyomásra. A brit valamint az amerikai haditengerészetet az ABDA felbomlása után Palliser és Glassford tengernagyok képviselték a főparancsnokságon.²⁹

Helfrich tengernagy mindvégig az offenzív hadműveletek mellett érvelt, de február végén már csak a védekezés tűnt az egyetlen lehetséges megoldásnak. Így ettől számítva az admirális mindent elkövetett a végsőkig való ellenállás megszervezésében, a flottának pedig fontos szerepet szánt a sziget védelmében.³⁰

Február 3-án Karel W. F. M. Doorman tengernagy parancsnoksága alatt a szövetségesek létrehozta egy tengeri csapásmérő erőt három cirkálóval (egy brit, egy amerikai, egy holland) és tíz rombolóval (négy holland, hat amerikai). Az admirális kezdettől fogva tisztában volt a légierő szerepével a flotta hadműveleténél, hiszen Hollandiában a tengerészeti repülés úttörőjének számított.³¹ Ismételt kéréseit megfelelő légi fedezet iránt azonban a főparancsnokság képtelen volt teljesíteni. (Február közepén, Jáván a briteknek 25 vadászgépből csupán 18 volt bevetésre alkalmas, de a hollandok három vadászszázada és az amerikaiak 24 vadászgépe sem volt jobb állapotban, ezzel szemben a japán 21. és 23. légi flottilla minimálisan is kb. 300 repülőgépet tudott felvonultatni.)³²

Február 14-én már a hajórajnak, miközben egy japán konvojt igyekezett megtámadni, vissza kellett vonulnia a japán bombázógépek elől, így Szumátra védelméhez nagyon keveset tudott hozzátenni. Néhány nap múlva elesett Bali szigete is. Doorman tengernagy flottája már későn érkezett a helyszínre, így a japán partraszállást nem tudta megakadályozni, de a japán hadihajókkal többször is megütközött. A várt siker azonban elmaradt, ehelyett a szövetséges erők taktikai felkészületlensége, a rossz kommunikációs hálózat és a téves hírszerzés érezte hatását. Annak ellenére, hogy az ABDA-erők túlerőben voltak, az éjszakai hadművelet során ismét elvesztettek két hajót, miközben a japánoknak csak egy szenvedett komolyabb károkat.³³

Öt nappal később közel 150 japán bombázó és torpedóvetőgéppel mért pusztító csapást Darwin kikötőjére, ezáltal teljessé téve Jáva elszigetelését, ugyanis ez volt az utolsó bázis, ahonnan utánpótlást lehetett küldeni a szigetre.³⁴

A fenti események után február 20-án Helfrich tengernagy kifejtette véleményét Wavell tábornoknak, mely szerint Jáva védelme a jelenlegi haditengerészeti erőkkel nem lehetséges, így erősítés híján az Anzac erőnek keletről illetve a brit Keleti Flottának³⁵ nyugatról rajtaütéseket kellene szervezni a Jáva- és a Kínai-tenger térségébe, hogy eltereljék a támadó japánok figyelmét. Wavell azonban a hajók védelméhez szükséges légierő hiányában kénytelen volt elutasítani a javaslatot.³⁶

Annak következtében, hogy a hírszerzés — Jávát illetően — nem rendelkezett pontos információkkal a japán tervekről, Helfrich tengernagy február 21-én két részre osztotta erőit. Surabaya központtal megalakult a Keleti Csapásmérő Erő, a holland De Ruyter és Jáva továbbá az amerikai Houston cirkálóból, illetve három holland és öt

---

²⁷ Hermon -p.597.

²⁸ Churchill -p.145.

²⁹ Ibiblio.USN

³⁰ www.netherlandsnavy.nl/Men_helfrich.htm

³¹ www.netherlandsnavy.nl/Men_doorman.htm

³² Kirby -pp.431-432., ill. -p.538.

³³ Hermon -p.584.

³⁴ Roskill -p.182.

³⁵ Az Anzac hadműveleti területe Ausztrália keleti partját és Új-Zélandot foglalta magába, s amerikai stratégiai irányítás alatt állt. Elsődleges célja az volt, hogy összefogja a térségben állomásozó szövetséges erőket, azonban Leary tengernagy Anzac ereje a Csendes-óceánon, Brown tengernagy Lexington hordozócsoportjával is kisebbségben volt a japán flottával szemben, míg a Keleti Flottának Sidneyben csupán egy modern csatahajója állomásozott, az egyetlen brit repülőgéphordozó Szuettől keletre az Indomitable csak most hagyta el El Ademet.

³⁶ Connell -p.184.

amerikai rombolóval kiegészülve. A többi rendelkezésre álló hajó Bataviában állomásozott, ahol február 26-án létrehozták a Nyugati Csapásmérő Erőt a Dragon, Danae brit könnyű cirkálókkal valamint az ausztrál Hobart cirkálóval és két rombolóval.³⁷

A japán célokról az eddigiek során még nem esett szó, pedig a történetek megértéséhez elengedhetetlen ismerni a támadók elképzeléseit is. A holland Kelet-Indiák elfoglalása mindvégig Japán egyik fő célját képezte, gazdag olajlelőhelyei illetve kaucsuk és fűszerültetvényei miatt, ezáltal teremtve egyfajta nyersanyagbázist a háború folytatásához. Borneó, Szumátra és a Fülöp-szigetek elfoglalása után nyitva állt az út Jáva felé. Az invázió konkrét terveit a főparancsnokság még 1941 decembere előtt pontosan elkészítette. Lényegét tekintve legfontosabb cél a légi fölény megszerzése volt a kelet-indiai szigetek felett, majd ezt követően Jáván nyugatról és keletről is partra szállnának a japán csapatok. A Malajziai hadművelet kimenetelétől függően pedig Celebeszen és Borneón további légi bázisok megszerzésével biztosítanák a hadműveletek győztes befejezését. A légi fölény kivívása február végére teljes mértékben megvalósult, az invázióra készülő 16. hadsereg szintúgy felkészült, a további események már csak a haditengerésztől függtek.³⁸

A partraszállás biztosítására a japánok két részre osztották erőiket. Egy keleti és nyugati inváziós erőre Takahashi altengernagy egységes parancsnoksága alatt. Február 23-án a 48. hadosztály és egy ezredcsoport egy 41 hajóból álló konvojjal kihajózott Jáva irányába egy cirkáló illetve hat romboló biztosításával. Később a 2. romboló flottilla is csatlakozott a konvojhoz. Február 18-án a nyugati inváziós erő is (2. hadosztály, 38. hadosztály egy ezrede és a 16. hadsereg parancsnoksága) 56 hajóval elhagyta a Camranh öbölt. Védelmére az 5. romboló flottilla a 7. cirkáló hajóraj, egy könnyű repülőgép hordozóval illetve a 3. romboló flottilla volt kijelölve Kurita ellentengernagy irányításával. Ezalatt Nagumo altengernagy kettő csatahajóból, négy hordozóból és kettő nehézcirkálóból álló flottája egy flottilla romboló kíséretében az Indiai-óceán felé vette útját, hogy elvágja a szövetséges tengeri egységek menekülési útvonalát Jávától délre. A későbbiekben Kondo tengernagy kettő csatahajóval, három nehézcirkálóval és három rombolóval csatlakozott a fentiekben ismertetett — önmagában is óriási ütőerőt képviselő — flottához.³⁹ A japánok tudatában voltak annak, hogy a kb. öt cirkálóból és nyolc rombolóból álló szövetséges hajóraj a Jáva-tengeren tartózkodik, de a partraszállás előtt semmiképp sem tervezték ezeknek a hajóknak az elpusztítását, ugyanis az összes hadihajót konvojkíséretre kívánták felhasználni. Ehelyett a kezdeményezést átadták az ABDA-erőknek, ők pedig készenlétben álltak, hogy az adott pillanatban lecsaphassanak Doorman tengernagy erőire.⁴⁰ (Az erőviszonyokról az 1. sz. melléklet tájékoztat részletesebben.)

³⁷ Kirby -p. 434.

³⁸ Saburo Hayashi-Alvin D. Cook: Kogun. The Japanese army in the pacific war. Quantico Va. The Marine Corps Ass. 38. o.

³⁹ Kirby -pp.434-435.

⁴⁰ Hermon -pp.598-599.

1. sz. melléklet

A JAPÁN ÉS A SZÖVETSÉGES HADITENGERÉSZET KÖZÖTTI ERŐVISZONYOK A CSATA ELŐTT⁴¹

JAPÁNOK

Jáva elfoglalására létrehozott Egyesített Erő: Takahashi altengernagy, nyolc inches cirkáló az Ashigara és a flotta zászlóshajója a Myoko továbbá kettő romboló.

(A) *Nyugati Erő* célterülete: Merak, Bantáni-öböl és Eretenwetan.

Csapatszállító konvojok: 56 szállítóhajó fedélzetén a 16. hadsereg parancsnoksága, a 2. hadosztály és a 230. gyalogos ezred.

Biztosítás: Hara ellentengernagy 5,5 inches cirkálók Yura és Naturi, illetve a 3. és 5. romboló flottilla (13 romboló).

További biztosító erő: Kurita ellentengernagy, 7. cirkáló hajóraj, Mikuma, Mogami, Suzuya, Kumaro és három romboló.

Légi támogatás: Kakuto ellentengernagy, Ryuyo könnyű repülőgép hordozó és egy romboló.

Bázis erő: Hirose ellentengernagy és a 2. bázis erő.

(B) *Keleti erő* célterülete: Kragan.

Csapatszállító konvojok: 41 szállítóhajó fedélzetén 48. hadosztállyal és az 56. ezredcsoporttal.

Biztosítás: Nishimura tengernagy Naka és Jintsu cirkálókkal és a 2. és 4. romboló flottilla (13 romboló).

További biztosító erők: Takagi ellentengernagy, 5. cirkáló hajóraj (Nachi, Haguro), aknakeresők és tenger-alattjáró elhárító hadihajók.

Az inváziót támogató, Jávától délre állomásozó tengerészeti erők:

Haraka altengernagy,

3. csatahajóraj, 2. osztály, Karaja Haruma, 4. cirkáló hajóraj egy része, Atago, Takao, Manya továbbá három romboló,

Nagumo altengernagy (1. repülő flotta),

1. hordozó hajóraj, Akagi Kaga, 2. hordozó hajóraj Saryu Hiriyu, 3. csatahajóraj 1. osztály, Hiei, Kirishima, 8. cirkáló hajóraj 1. osztály, Akihima Tame Abokuma könnyű cirkáló és 8 romboló.

A Holland Kelet Indiák inváziójára kijelölt tengerészeti légierők:

Csukahara altengernagy 11. repülő flotta parancsnoka,

21. és 23. légi flottillák, mindegyik kb. 150 repülőgép.

SZÖVETSÉGESEK

Szövetséges haditengerészeti főparancsnokság, Jáva Helfrich tengernagy

Keleti majd Egyesített Csapásmérő Erő

(Doorman ellentengernagy)

Exeter, Houston nehéz cirkálók, (nyolc inches)

De Ruyter, Perth, Jáva könnyű cirkálók, 10 romboló (brit, ausztrál, holland)

58. amerikai romboló flottilla (Binford parancsnok)

Nyugati Csapásmérő Erő

Collins sorhajó kapitány

Dragon, Danae, Hobart könnyű cirkálók, 3 romboló

A Jáván állomásozó szövetséges légierő, amely aligha rendelkezett 60-nál több bevetésre alkalmas repülőgéppel, egyéb kötelezettsége miatt képtelen volt támogatást nyújtani a flottának (csupán a részleges légi felderítésben tudott segíteni.)

⁴¹ www.microworks/Java

Kulcsszavak: II. világháború, Távol-kelet, tengeri hadműveletek, Jáva-tengeri csata

Keywords: Second World War, Far East, naval operations, Battle of the Java Sea

FELHASZNÁLT IRODALOM

CHURCHILL, Winston: *The Second World War*. Vol 4., The Hinge of Fate, Houghton & Mifflin Company, Boston 1950.

CHURCHILL, Winston: *The Second World War*. Vol. 3., The Grand Alliance. Houghton & Mifflin Company, London

CONNELL, John: *Wavell Supreme Commander*. Collins, London 1969.

HAYASHI, Saburo, COOK, Alvin, D.: *Kogun. The Japanese army in the pacific war*. Quantico Va. The Marine Corps Ass.

HERMON, Gill, G.: *Official Histories – Second World War*. Royal Australian Navy, Vol. 1. Australian War Memorial. 1957.

KIRBY, S. Woodburn.: *The War against Japan*. Vol 2., London 1958.

ROSKILL, S. W.: *The Navy at War 1939-1945*. Collins, London, 1960.

SPECTOR, Ronald: *Eagle against the Sun, the American War with Japan*. Navas Institute Press. 1985.

TAMEICHI, Hara: *Japanese Destroyer Captain*. New York & Toronto, Ballantine Books, 1961.

www.ibiblio.org/hyperwar/AAF/USSBS/PTO-Campaigns/USSBS-PTO-3.html www.ibiblio.org/hyperwar/USN/USN-CN-Java/USN-CN-JavaSea-12.html

www.netherlandsnavy.nl/Men_helfrich.htm

www.netherlandsnavy.nl/Men_doorman.htm